

УДК 711.553.4 (477-25)

О. М. Набок*аспірантка кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв
Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури*

ПРИПОРТОВА ТЕРИТОРІЯ МІСТА КИЄВА. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація: у матеріалах конференції розглянуто припортову територію міста Києва як складну багатофункціональну містоутворюючу територію, її розміщення в структурі міста та проведено аналіз функціонально-планувальної організації.

Ключові слова: припортові території, реновація, промислові території, прибережні території.

Напевно, одним з найголовніших факторів виникнення міста Києва можна вважати природно-кліматичні умови. Наявність водної артерії та високий берег забезпечували вигідне стратегічне положення як військово-політичне так і соціально-економічне.

Саме Дніпро та його притоки безпосередньо вплинули на формування прибережного промислового комплексу – припортової території.

Припортова територія – це багатофункціональна містоутворююча територія, яка складається безпосередньо з порту – провідної промислової функції, включає прилеглу обслуговуючу порт територію, являє собою цілісну акваторно-прибережну промислову зону, яка тісно пов'язана з функціонально-планувальною структурою міста соціально-економічними, культурно-історичними, комунікаційними (інженерними, транспортними та ін.), візуальними та іншими зв'язками.

До складу припортової території міста Києва входить Рибальський півострів та набережна Дніпра. Межа, до якої набережна є невід'ємною складовою припортової території, визначається планувально – границею розміщення портових промислових та обслуговуючих споруд.

Розміщення припортової території в планувальній структурі міста. Припортова територія межує з центром міста. З північного напрямку обмежена вантажо-пасажи́рським транспортним вузлом Київ-Петрівка, зі східного – має вихід до Дніпра та обмежена Набережно-Рибальською вулицею. Межа південно-східного напрямку – Парковий пішохідний міст, південно-західного – Набережно-Хрещатицька вулиця, та західного – вулиці Межигірська та Електриків.

Аналіз функціонально-планувальної організації. Остаточна функціонально-планувальна структура припортової території сформувалась в післявоєнний період.

За результатами дослідження функціонально-планувальної організації території Рибальського півострова можна виділити наступні функціональні зони:

- Промислова (установи, підприємства, цехи, складські приміщення, ремонтні бази) – 78,8 %.
- Транспортно-пішохідна (мостові сполучення) – 8,9 %.
- Житлова (житлові будинки, гуртожитки) – 3,4 %.
- Бізнес (офіси) – 2,7 %.
- Освітня (навчальні заклади) – 0,2 %.
- Культурно-рекреаційна (парки, зони відпочинку) – 3,6 %.
- Військова (військова частина) – 2,04%.
- Спортивна (фітнес центр) – 0,36 %.

Промислова зона. Одним з основних промислових об'єктів, що розташований на території Рибальського півострова є завод «Ленінська кузня». Територія заводу складає близько 45% від території Рибальського півострова та 24% від загальної площі припортової території.

Суднобудівний завод «Ленінська кузня» було засновано 1862 року інженером-технологом Ф. І. Донатом.

Значний обсяг виробництва займало машинобудування. Завод виробляв великий асортимент котлоагрегатів, насосів, оснащення для хімічної промисловості, гвинти регульованого кроку, морозильне обладнання та ін.

На сьогоднішній день підприємство продовжує будівництво риболовецьких траулерів середнього класу різноманітних модифікацій, будівництво корпусів транспортних суден.

Наступний об'єкт, що відіграв важливу роль у формуванні планувальної структури Рибальського півострова – Київська районна електростанція (КРЕС).

КРЕС було закладено в 1926 р., перший турбогенератор якої ввели в дію 1 травня 1930 р. (пуск другого відбувся у квітня 1933 р.). Головний інженер будівництва – Б. Даманський та архітектор першої черги станції – М. Парусников.

Композиція головної будівлі асиметрична, складна за планом. Численні добудови станції з часом змінили зовнішній вигляд головного корпусу, який на наш час відрізняється від первинного.

Київський річковий порт. Розташований біля злиття Дніпра та Почайни, на місці стародавньої слов'янської пристані Притика, що бере свій початок з XI століття.

До складу Київського річкового порту входять три вантажних райони, що мають як відкриті так і закриті складські площі з безліччю офісних приміщень.

Значну територію Рибальського півострова займає Київський суднобудівний-судноремонтний завод, що був заснований 1896 року за рішенням Міської ради та управлінням Київського округу.

Решта території Рибальського півострова, що стосується промислової функції включає в себе ремонтну базу технічного флоту, складські приміщення, склад піску та щебню.

Київський елеватор – наступний об'єкт, що знаходиться в межах припортової території та є містобудівною домінантою Подолу, розташований по вулиці Набережно-Хрещатицькій, добре проглядається з річки та схилів правого берега Дніпра. Будівництво здійснено трестом «Укрзаготівбуд».

Проект елеватора типу М-3-175 у 1950 році виконала контора «Промзернопроект» – архітектор В. І. Гольштейн та інженер В. Геммерлінг.

Транспортно-пішохідна функціональна зона представлена мостовими сполученнями та вуличною мережею.

Одним з перших мостів, що визначає межі припортової території та має важливе значення у формуванні промислово-виробничого сектору є Петрівський залізничний міст. Він з'єднує Рибальський півострів з лівобережжям. Початок будівництва датується 1915 роком з метою створення навколо міста замкненого залізничного кільця. Завершений 1929 року під керівництвом головного інженера В. Кохана. Під час Другої світової війни був зруйнований, але відбудований з 1945 року.

У 1963 році Рибальський острів був з'єднаний з Подолом Рибальським (вантовим) мостом, що став першим у світі вантовим мостом з залізобетонною балкою жорсткості. Унікальна споруда є проектом інституту «Укрпроектстальконструкція». Автори проекту інженери А. С. Гольштейн, В. І. Кіреєнко та Н. Соколова.

Восени 2001 року було проведено обстеження Рибальського мосту та виявлено його аварійне становище. За станом на травень 2011 року, естакаду з боку Рибальського півострова було демонтовано.

Що стосується вуличної мережі, то єдина вулиця, що проходить на Рибальському півострові є вулиця Електриків. Виникла у 50-ті роки ХХ ст. під назвою Нова, а з 1955 року отримала свою поточну назву.

Вулиця Електриків пролягає від Рибальського вантового мосту до Заводської вулиці. До неї також прилучається провулок Електриків та проїзд без назви, що веде до Набережно-Рибальської вулиці.

Набережно-Рибальська вулиця – нова вулиця від Московського мосту до нового мосту через Гавань (з Рибальського півострову на Поділ). Вулиця фактично є набережною Рибальського півострова.

Гаванський міст – залізобетонний автомобільний міст, що з'єднує Рибальський півострів з Подолом. Перша черга була відкрита 17 грудня 2007 року, а повністю зданий в експлуатацію 23 жовтня 2010 року. Міст має 6 опорних пілонів. Для забезпечення руху транспорту зі сторони Подолу було споруджено естакаду по вулиці Набережно-Хрещатицькій.

Вулиця Набережно-Хрещатицька – це одна з найдавніших на Подолі вулиць, яка була раніше відома під назвою Велика Хрещатицька. Розпочинається від Поштової площі і закінчується біля вулиці Турівської. Продовженням Набережно-Хрещатицької є вулиця Набережно-Лугова. В напрямку мосту Метро вливається в Набережне шосе.

Житлова функціональна зона. За весь час існування Рибальського півострова формування житлового фонду на території було зумовлено виключно розвитком промислово-виробничого сектору. Таким чином, в основному, для забезпечення житлом працівників заводу «Ленінська кузня» в середині 50-х років було збудовано гуртожитки. Також є житлові будинки переважають дво-, три-, чотири- та п'ятиповерхові та гуртожиток Академії муніципального управління.

Функція бізнесу на припортовій території представлена комерційними підприємствами та офісними центрами, куди входить бізнес-центр «Верхній Вал», концерн «Укрпромінвест».

Культурно-рекреаційна функція. Маючи неабиякий потенціал для розвитку культурно-рекреаційних зон (набережна лінія складає близько 50%), припортова територія налічує лише один парк Моряків та декілька об'єктів, що належать до переліку культурної спадщини Подільського району.

Військова функція. На території півострові з 1992 року дислоковане Головне управління розвідки МО України і ряд військових частин, йому підпорядкованих.

До *освітньої функції* належить лише Академія муніципального управління – факультет менеджменту.

Спортивна функція представлена фітнес клубом «5 елемент».

Результати аналізу територіального розміщення припортової території в структурі міста Київ дозволяють говорити про дану територію, як одну з найперспективніших для розвитку, що знаходиться в акваторії Дніпра та має безпосередню близькість з центром міста.

Завдяки аналізу функціонально-планувальної структури встановлено функціональні зони такі як: промислова, транспортно-пішохідна, житлова,

бізнес, освітня, культурно-рекреаційна, військова та спортивна, а також визначено домінуючу функцію – промислову, що складає 78,8 % від загальної площі припортової території.

Таким чином, враховуючи результати даного аналізу та тенденції світового досвіду реформування прибережних промислових територій, що спрямовані на екологізацію та транспарентність, припортова територія міста Києва потребує перетворення у соціо-культурному та екологічному напрямку з подальшим уточненням використання кожної з функціональних зон.

Список використаних джерел:

1. Гольштейн Н. Нова Петрівка. Проект планування Петрівсько-Куренівського району / Н. Гольштейн. // Соціалістичний Київ. – 1936. – №1. – С. 35–36, 39.
2. Дудник Е. Міст через гавань Дніпра / Едуард Дудник // Звід пам'яток історії та культури України: Київ: Енциклопедичне видання. Кн. 1, ч. 2: М-С / Е. Дудник. – Київ, 2004.
3. Ієвлева В. П. Пам'ятки індустріального розвитку Києва кінця ХІХ – першої третини ХХ століття / Валерія Павлівна Ієвлева. – Київ, 2004.
4. Кальницький М. Б. Забудова Києва доби класичного капіталізму / М. Б. Кальницький, Н. М. Кондель-Пермінова, Т. В. Скібіцька. – Київ: Варто, 2012. – 560с.
5. Проценко Б. Елеватор, 1951-54 / Борис Проценко // Звід пам'яток історії та культури України: Київ: Енциклопедичне видання. Кн. 1, ч. 1: А-Л / Б. Проценко. – Київ, 2004.

Аннотація

В матеріалах конференції розглянуто припортову територію міста Києва як складну багатофункціональну градообразуючу територію, її розміщення в структурі міста, а також проведено аналіз функціонально-планувальної організації.

Ключевые слова: припортовые территории, реновация, промышленные территории, прибрежные территории.

Summary

In this research, Kyiv dockside is examined as a complex multifunctional city-forming territory. Place of this territory in the spatial planning is reviewed and its functionally-planned structure is analyzed.

Keywords: dockside, renovation, industrial areas, waterfronts.